

פעילות ה'הגנה' ברומניה 1947-48

ובמרכזה ארגון יהודי רומניה למסע "הפאנים"

עדויות של אליעזר לייף (ליפניצקי)¹

בשנת 1945, בחופשת שחרור מהפלמ"ח, קיבלתי תפקיד של מפקד ב"פלוגת הרזרבה" בתל-אביב. בהיותי בתפקיד נקראתי בסוף 1946 ע"י יגאל אלון, והוצע לי לנסוע לחו"ל, כחלק ממשלחת ה'הגנה'. לא נקבעו מראש התקופה והמקום.

בתחילת 1947 נקראתי לסידור ענייני היציאה, והודיעו שאני נמצא ב"רשימה השחורה" של המשטרה הבריטית, כך שלא אוכל לצאת את הארץ בצורה לגאלית. סדרו לי פספורט מזויף וביוני 1947 המראתי מלוד לצ'כיה, כשבכיסו פספורט על שם דב בר. בצ'כיה הייתי צריך לקבל הוראות. בפראג נתקבלנו ע"י דב בן-ארי (חבר קיבוץ מסילות) ולאחר שבוע בפראג נמסר לנו שנצטרך לעבור את הגבולות לרומניה ולהצטרף לקבוצה הנמצאת שם. משימתנו ברומניה: (1) לעזור למנגנון עליה ב', מתוך ידיעה שעלייה זו תהיה גדולה; (2) לארגן את היהדות המקומית בכלל, ואת הנוער בפרט. בקב' ברומניה היו אז צבי מאלר עם אשתו, יעל גפני (היום כספי) ועוד.

הדרך היתה צריכה להיות בלתי-לגאלית. חלקו אותנו לשתי קבוצות, כדי להגדיל את הסיכויים שחלק לפחות יצליח. בקושי'צה נתקבלנו ע"י בחור צ'כי שהובילנו לגבול, מכאן ע"י מבריחים-גויים הגענו לבילה להונגריה. כאן השאירו אותנו בלי כל קשר בכפר הונגרי, כשאף אחד מאתנו אינו יודע את השפה. הסתכנו ואמרנו להם ע"י רמזים שאנו אנגליים. להפתעתנו הרבה קישרו אותנו הכפריים עם יהודי מקומי והגענו לבודפשט. כאן שהינו עד שעברנו לרומניה. בגבול הרומני קרה משהו מענין - היהודי שהעביר אותנו את הגבול מסר אותנו לירי קצין-גבול רומני. זה הובילנו לרכבת והגענו לאראר, ומכאן לבוקרשט. קבלנו תעודות חדשות רומניות. אני על שם שטרול קורצ'ק². הפספורטים הקודמים שלנו נשארו בצ'כיה, כשאנשינו שם דואגים להאריכם, כלומר, באופן רשמי נשארו בצ'כיה. הופגשנו עם יעקב סלומון, שהיה ממונה [מטעם ה'הגנה'] על כל האיזור של רומניה והונגריה. מדבריו התברר שמשימתנו היא לארגן את העלייה, שעד עתה היתה מצומצמת, לקנה-מידה גדול. בקבוצה, פרט לסלומון, היו צבי מאלר ואשתו, אליעזר (הג'ינג'י), מאיר אברהם (רס"ן היום), פרץ פינקל (היום בת"א).

לשם ביצועה של המשימה הנ"ל ניגשנו להקים שלד של אנשים מקומיים שישתלט על העלייה; בשלב הראשון, בתוך רומניה גופה, ובהגיע הזמן להפליג, יוכלו גם לשמור ולארגן את הסידורים באונייה.

תחילה ארגנו קורס מרכזי של נבחרו תנועות הנוער והחדרנו בהם את ההרגשה של ידיעת המטרה. קורס מצומצם זה היה צריך ליצור לנו צוות מדריכים לשם ארגון קורסים נרחבים יותר והמוניים יותר.

יצאנו לסן-ג'ורג'יה. הקורס הראשון נמשך כשבועיים והיה מושתת על ארבעה נושאים:

1. אימון גופני שימושי
2. תרגילי-סדר
3. צינות
4. קפ"פ - קרב פנים אל פנים

¹ עדות לארכיון ההגנה; רשם העדות חיים נגל, 3/12/1961.
² ישראל קורצ'ק - שם משפחתה של אמי.

בקורס זה השתתפו כ-40-50 בחורים מתנועות הנוער, והשגנו את המטרה במלואה. זה היה לנו מבחן ראשון ורכשנו בו נסיון רב לגיבוש שיטה לעתיד. חזרנו לבוקרשט, מעודרים ע"י הצלחת הקורס הראשון - נגשנו לארגן קורסים במספר רחב.

חילקנו את המדריכים לשלושה צוותות, לפי איזורים גיאוגרפיים של רומניה. התכנון היה, לא ריכוז הקורסים במקום אחד, אלא פיזורם.

כל צוות היה צריך לערוך מספר מחזורים. נתמנתי לראש-צוות איזור בוקרשט וגאלץ. לי עזר מאיר אברהם. נסענו ממקום למקום לגייס חומר עבור הקורסים. זה צריך היה להתבצע בצורה סודית ביותר. השלטונות הרומניים ידעו עלינו ותמכו בנו, כי שלטונה הקומוניסטי היה מעונין בגרימת "צרות" בא". מצד שני פחדו שזה יודע לאנגלים. קראנו לקורסים האלה "הכשרת מפקדי עליה". את המועמדים לקורסים ראינו באופן אישי. התכונה הדרושה ממועמד הייתה כושר הנהגה מינימלי.

הקמנו מחנה בבורשה. נתנו לנו אוהלים, ואנו בעצמנו בחרנו לנו את השטח, בקעה בהרי הקרפטים. קבלתי 10 מדריכים מקומיים.

ערכנו מחזורים כל שבועיים. בקורסים אלה השתתפו חברים מתנועות נוער שונות. כידוע, האוירה ששררה בין התנועות היתה של אנטגוניזם גמור. הקורס אבל הוכיח ששת"פ בין-תנועתי יתכן בהחלט.

שמו הטוב של הקורס הופץ ברבים, למרות הסודיות, והוצפנו במתנדבים. זה היה ההיפך למה שציפינו - אנו חששנו מחוסר מתנדבים, והנה יש לנו יותר מדי. לאחר שני מחזורים יצאנו לסיבוב שני. לפי דרישתי קבלנו הפעם טירה באיזור גאלאץ בהרי הקרפטים. רצינו להקנות לפיקודים את התחושה של מבנה אונייה. סדרנו מיטות-קומה וכד', כדי שזה ידמה כמה שאפשר יותר לאונייה. צורף אלי קרל ביום שהיה עוזרי האדמינסטריבי. בכונה לא ניצלנו את כל הטיירה, כדי לגרום לצפיפות - כמו באונייה. במחנה גאלאץ שרר משטר חמור. השכמה ב-5.30, התעמלות-בוקר בחורף, בחצי גוף-ערום, הכל נעשה בריצה. היו פקודות-קבע, אימוני ג'ודו, בקיצור משטר-צבאי. יש לציין לשבח, שגם בנות השתתפו בקורסים אלה, ולא נפלו מהבנים בכושרן ובעוז רוחן. סיסמתנו: "עלה נעלה".

הקורסים האלה היו נסיון ראשון למגעים בין תנועות-נוער, כפי שצינתי כבר לעיל.

הכיסוי שלנו בפני השלטונות היה שאנו, כביכול, נוער ספורטיבי. בעצם ידעו השלטונות את האמת; כשהמטרה גילתה אותנו - טושטש הענין ב"חלונות הגבוהים".

בסוף כל מחזור היה מפגן רב-רושם, כשקבוצה קבוצה מפגינה מקצוע מסוים. בערב היה המפגן מסתיים עם מסדר-לפיידים וסיסמה בוערת של "עלה נעלה".

לאחר מספר מחזורים חזרנו לבוקרשט לארגון העלייה. אוניות קטנות הפליגו עם עולים לא", והמדריכים שעברו אצלנו את ההכשרה, משמשים כעמוד השדרה.

הפעם רצינו לארגן עלייה המונית, ולתפקיד זה נבחרו שתי אוניות ענקיות "פאן יורק" ו"פאן קרסנט", ששמותיהן שונו ל"עצמאות" ו"קיבוץ-גלויות". היו צריכים להעלות 20,000 נפש. לשם ארגון עלייה כזאת אי אפשר היה לשמור בסוד את הסידורים. היה קיים שיתוף פעולה עם השלטונות הרומניים והבולשת הרומנית. העמידו לרשותנו רכבות. צוות משותף העניק תעודות, כדי למנוע הסתננות לבין אנשינו של פאשיסטים ופושעי-מלחמה.

גם בארגון עלייה זו היתה חלוקה גיאוגרפיה. אני הייתי ממונה על איזור בוקרשט שהכיל כ-5,000-6,000 עולים.

תפקידנו היה לרכז את האנשים, להובילם לגבול הבולגרי לרושטשוקט וההפלגה נעשתה מבולגריה, ולא מרומניה, כדי לשמור על סודיות, עד כמה שאפשר. הודעת היציאה היתה צריכה להינתן 24 שעות לפני הריכוז. כאן נתקלתי

בתופעות, שלעולם לא אשכחן. אנשים שלא הופיעו ברשימה רצו להדחק בין אלה שהופיעו ברשימה, וכשהוצאו היו נכנסים ממש להיסטוריה.

זכור לי מקרה שאנשים נשכבו לרגלינו, ובכו כמו ילדים. למרות שזה שבר את ליבנו - היה צריך להיות חזק מאוד כדי לשמור על הסדר, כי אם היית מרשה ליוצאים מן-הכלל ויוצר תקדים - כל הענין היה יורד לטמיון. בין המקרים הבודדים שהרשינו לעצמנו לוותר, היה המקרה של ד"ר אשכנזי - מומחה לניתוחי-ראש - שהופיע ברגע האחרון ממש, עם אשתו ועם מזוודה קטנה; כידוע הרומנים לא נתנו למומחים לצאת.

לאחר בדיקת האנשים בריכוז הם הוסעו לרכבות, שהיו מורכבות מקרונות-משא. בדרך לגבול הבולגרי עצרנו את הרכבות בשטח פתוח ובדקנו שוב את התעודות. אלה שלא הופיעו ברשימה ולא היו להם תעודות, הועלו לשלושת הקרונות האחרונים, שהוכנו מראש למטרה זו, והוסעו לאחור-מכן חזרה לרומניה. גם כאן היו מקרים מזעזעים. אנשים לא רצו לעלות לקרונות האחרונים, ונאלצנו להשתמש בכוח. זכור לי מקרה, שאדם אחד ברח ואיבד את עשתונותו; נתלה על ענף עץ ולא רצה לרדת. נאלצנו לעצור את הרכבת בגללו, ובקושי הצלחנו לנתקו מן העץ. בגבול מסרנו את האנשים לידי ה"מלויים" שבאו מן האוניה.

אנו חזרנו לבוקרשט. הצטרף אלינו הממונה עלינו אבא נאור (מקבוץ נען) והתחלנו לארגן תאים בתנועות-נוער. ההנחה היתה, היות וישנם עדיין יהודים רבים, נשארנו שם ליצור תאי הגנה, כדי להקנות להם מושג של התגוננות. התחלנו לברור לעצמנו אנשים וציוד אפשרי. זה היה צריך להתבצע בסודיות רבה. הרגשנו שעוקבים אחרינו. החליטו להוציאנו. באמצע 1948, חלק הספיק לצאת. התחילו להחמיר בגבולות. אנו הובאנו לגבול וכאן נתקענו, בלי להיות בקשר עם מישהו או עם יעקב סלומון.

ביוזמתנו - התקשרנו עם יהודי מקומי, שהיה ממנהיגי היהדות, ברקו פלדמן, וגילינו לו הכל. לצורך זה, בקשנו את הפספורטים מפראג. להפתעתנו הרבה הפספורטים הגיעו בדואר במעטפה דקה. מסרנו אותם לברקו פלדמן ובנוכחותנו דיבר עם איש הבולשת הרומנית. כעבור מספר ימים נתבקשנו לבוא לבולשת. נתקבלנו ע"י קומיסר סטרנקולסקו, שהחתיים את הדרכונים שלנו בחותמה "מגורש מרומניה". למזלנו הקונסול הצ'כי לא בדק יותר מדי את הדרכונים, ונתן לנו להיכנס לצ'כיה.

בפראג עזרתי ליעקב סלומון לארגן את המתנדבים הצ'כים. מפראג יצאתי לפריס ומכאן למרסיי, מתוך הנחה שאחזור עם אוניית מעפילים, אך עליתי למטוס והגעתי לארץ לאחר ההכרזה על הקמת המדינה. הצטרפתי לצה"ל, לפיקוד הדרום.